

Naročnina mesečno
25 Din, za inozem-
stvo 40 Din — ne-
deljska izdaja ce-
loletno 96 Din, za
inozemstvo 120 Din

Uredništvo je v
Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba 2050 — nočna 2996, 2994 in 2050

Izhaja vsak dan zjutraj, razen ponedeljka in dneva po prazniku

Ček račun: Ljub-
ljana št. 10.650 in
10.349 za inzerate,
Sarajevo št. 7563
Zagreb št. 39.011,
Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitar-
jeva 6, telefon 2992

SLOVENE

Umetnik življenja

Prvič po štiristo letih se je v nedeljo zgodilo, da sta bila v cerkvi sv. Petra v Rimu med svetnike proglašena dva Angleža, sir Thomas More in kardinal John Fisher. Kakor da bi po tolikih stoletjih bil potegnjena most čez stoletja angleške cerkvene zgodovine! Kaj bo k tej proglativni njenih sinov rekla Anglija, ki je kljub močnemu spreobračanju v katoličnem po svoji veliki večini še vedno v nekato-liškem taboru? Eno je gotovo: Če ne več, se bo že radi svojega osnovnega spoštovanja duhovnih vrednot poklonila pred človeško veličino in značajem obeh mož, ki sta svoje plemenito krščansko mišljenje spricala s svojo krvjo. To bi angleški narod storil tudi tedaj, ako bi verskih nagibov za ravnanje teh mučnikov sedanjí rod več ne razumel. Kakor je že Macaulay, glavni angleški zgodovinar videl v Tomažu Moru »enega najizbranejših vzornikov človeškega znanja in čednosti«, tako so tudi londonske Times nedavno pisale o Moru, da je »eden najplemenitejših ljudi vseh časov«.

V resnici so Angleži ohranili vedno spoštljiv spomin na nekdanjega kanclerja Henrika VIII. Na prošnjo njegove hčere Margarite pri kralju niso njegove glave vrgli v Temzo, kakor je bil tedanjí običaj. Po usmrtitvi v Toweru (1535) je bila glava shranjena v stranski kapeli anglikanske cerkve sv. Durisdana v Canterburyju, med tem, ko so telo pokopali v kapeli sv. Petra v Toweru. Na Banford Streetu, v londonskem mestnem delu Chelsea, kjer je nekdanj živel Morova družina izredno srečno družinsko življenje, je danes kapelica posvečena »Najsvetejšemu Zakramentu in blaženemu Tomažu Moru«. Pod Leonom XIII je bil namreč proglašen za blaženega (1886).

In kdo je bil Tomaž Mor, da zgodovina ne more pozabiti njegovega imena? Literarno naboreni kot poznajo kot pomembnega humanista, ki je zakoreninjen globoko v krščanskem prepričanju uvidel slabosti svojega časa, pa jim je skušal od pomoči na ta način, da se je s svojim krogom posvečal najplemenitejšemu humanizmu. More je bil humanist, toda ne v tem smislu, kakor marsikak pedantičen učenjak, ki si je s svojim raziskovanjem grške in latinske znanosti pridobil zasluge, ampak tako, da je njegova učenost bila ljudomila in človeška. Chesterton piše o njem, da je v svoji osebnosti združeval vse, kar so najboljšega dali človeštvu Shakespeare, Cervantes in Rabelais. Prijatelji so ga občudovali radi njegovega svežega humorja in izvirnega gledanja na življenje. Napisal je Utopijo, ki je v jedru duhovita šala na življenje sploh. Toda od njegovih časov dalje mnogi niso umeli ne skrite šale, ne klenega jedra, ki se za njo skriva. Znan je bil radi ozkih prijateljskih odnosov do Erazma Rotterdamskega in Holbeina Mlajšega, ki sta oba pogosto zahajala v njegovo hišo. Po smrti prve žene, ki jo je globoko ljubil in z njo živel v izredno srečnem zakonu, si je izbral drugo ženo, ki sicer nikdar ni postala tako veren odraz njegovega srca in duha, kakor prva življenjska družica, a jo je kljub temu visoko spoštoval, kot vrlo gospodinj in v gledno mater svojih otrok. Tem tesnejše in globlje pa je bilo prijateljstvo med njim in njegovo najstarejšo hčerko iz prvega zakona — Margarito. Z razumevanjem in ljubeznijo je v strogo krščanskem duhu vzgajal otroke, tudi prijateljem je rad dajal od zakladov svojega izčiščenega duha in srca. Toda za vse to bi ga zgodovina komaj kaj več kot mimogrede omenjala.

Bolj kot humanista in učenjaka ga pozna zgodovina kot državnika. Tomaž More je dosegel najvišjo upravno in politično mesto v Angliji. Nekaj časa je bil lord kancler kralja Henrika VIII. Ljudstvo ga je cenilo radi njegove pripročnosti in pravico ljubezni, kralj mu je zaupal radi njegovega znanja in pravnega čuta. Toda tudi kot državnika in politika bi ga svet pozabil, kakor je pozabil neštete druge, ki so bili pred in za njim na visokem mestu, ako ne bi prišlo med njim in kraljem do tragičnega konflikta, v katerem je Tomaž trenutno sicer podlegel in izgubil življenje, toda je v slednjem neomahljive poštenosti in trdnosti značaja ovekovečil svoje ime za vse čase in končno dosegel kot najvišjo čast, da ga je Cerkev povzdignila do časti oltarja. Kot lord kancler je T. More odrekel svoj pristanek h kraljevemu zakonolomstvu, ko je hotel z drugim zakonom legalizirati svoje razmerje do dvorne dame Ane Boleyn, čeprav je živila še prava žena Katarina Aragonska, odklonil pa je tudi svoj pečat pod zakon, ki ga je Henrik izsilil od parlamenta, da je namreč »kralj brez vsakega pridržka edini cerkveni poglavar v Angliji«.

Zato je moral Tomaž umreti. Toda za presojanje njegove veličine ni merodajna mučeniška smrt, ampak mnogo bolj nagibi, ki so Mora dovedli do tega, da je rajši žrtvoval družinsko srečo, stanovanjsko čast, najvišje mesto v državi in končno tudi življenje, samo ker je hotel ostati notranje resničen in zvest svojemu prepričanju, ki mu ga je narekovala njegova krščanska vest. Ta izredna veličina duha, ki je daleč od vsakega samoljubja, koristolovstva ali trmoglave prevzetnosti, je celo na Kanta tako vplivala, da je v svoji »Kritiki praktičnega razuma« postavil Tomaža kot vzgled, ki »leher-nega, kdor o njem razmišlja, od priznanja dvigne do občudovanja, od občudovanja k strmljenju in končno k češčenju in želji posnemati njegov zgled. Skrivnost njegove osebnosti ni mogoče izmeriti z zgolj tostranskimi merili. Cerkev mu ni naklonila časti oltarja, ker bi morda imel velike zasluge za versko cerkveni razvoj v svoji domovini. Nasprotno, vsak ve, da je šla zgodovina čez njegovo žrtve in je Anglija zapadla razkolu. Kar daje Tomažu Moru prvo vrsto med velikani vseh časov, je ljubezen do resnice, stroga pravičnost, nezlomljiva plemenitost mišljenja, ki ni poznala nobenega strahu pred ljudmi in ki ga je heroično sprical z največje trtjivo. Ne v sončnih dneh svojega življenja, ampak šele v nesreči se je Tomaž dvignil do višine, na kateri ga svet danes občuduje in časti. Tomaž ni bil morda toliko bo-rec, kakor umetnik življenja, ki je mislil in

Marksisti zopet vznemirjajo mirne države

Poskus prevrata na Portugalskem

Seja vlade na torpedovki Vojaštvo v Lizboni mobilizirano

Portugalski predsednik maršal Carmona

Lizbona, 21. maja. b. Zatišje, ki je vladalo po uvedbi avtoritativnega režima, se zdi, da je izginilo. Vlada je prišla na sled zaroti, ki si je postavila za cilj zrušiti režim. Gre za pokret levičarjev, ki so hoteli napraviti udar. Vlada je nevarnost sicer zatrla, toda zdi se, da samo začasno. Aretiranih je mnogo levičarjev, toda glavne sile in vodje pa so ostali skriti na svobodi.

Sedaj je vlada našla sledi načrtom za nov udarec, ki bi se imel izvesti te dni. Od včeraj dalje je mesto v obsednem stanju. Predsednik vlade in predsednik republike sta imela včeraj zjutraj konferenco z notranjim ministrom in ministrom za vojsko in mornarico. Na tej konferenci so obravnavali načrt, kako zatreti vstajo, ki bi mogla vsak čas izbruhniti. Ostali ministri so sklicali v neki vojašnici sejo. Vojašnico so zastražili z zanesljivimi četami. Na tej seji so sklenili, da nadaljujejo delo za zatrtje vstaje.

Največ težav je v tem, da vlada ni dobila dovolj zanesljivih vesti, na podlagi katerih bi mogla ugotoviti, ali se bo glavni udarec izvršil v Lizboni sami, ali pa kje na deželi. V teku noči so se ministri in predsednik vlade umaknili na neko torpe-

dovko v pristanišču in tam imeli sejo vso noč.

Vse čete v Lizboni in orožništvo je mobilizirano. Vojska je osredotočena v vojašnicah. Orožništvo in policija sta dobila v pomoč strojne puške in z njimi zasedla važne postojanke v mestu. Položaj je zelo napet, ker se niti še danes ne ve, kje bodo vstajši izvršili prvi udarec. Po vesteh iz province opažajo gibanje med levičarji, ki se očitno pripravljajo na akcijo. Vlada si ne upa poslati pojačanj vojski v provinci, ker se boji, da bi moglo nenadoma nastati presenečenje v glavnem mestu na ta način, da bi tam prišlo do glavnega udara.

Aretirali so zelo mnogo upornikov. Toda na splošno se more reči, da ni videti v teh aretacijah prav nikakih koristi, ker med prijetimi ni voditeljev. Sicer vlada povsod mir, vendar vlada dela vse potrebno, da red in mir tudi zaščiti. Na ulicah je zelo malo ljudi. Tramvajski promet je zelo skrčen. Vozovi vozijo pod policijsko zaščito. Potnikov je zelo malo. Trgovci so večinoma svoje trgovine zaprli. Na ulicah je kar najmanj prometa. Pričakuje se, da bi nocoj imelo priti do vstaje.

ČSR po volitvah

V zrcalu števil

Za lašizem 2 milijona — za marksizem tudi

Primerjalni pregled prejšnjih češkoslovaških volitev je sledeči:

Agrarna ali republikanska stranka l. 1920: 604.000 glasov (28 mandatov), l. 1925: 970.000 glasov (45 mandatov), l. 1929: 1.104.429 glasov (46 mandatov), leta 1935: 1.176.517 glasov (45 mandatov), torej —1 mandat.

Narodni socialisti ali beneševci l. 1920: 501.000 (24), leta 1925: 609.000 (31), l. 1929: 767.571 (33), l. 1935: 755.931 (28), torej —4.

Češkoslovaška ljudska stranka l. 1920: 700.000 (33), leta 1925: 691.000 (31), l. 1929: 623.522 (25), l. 1935: 615.851 (22), torej —3.

Češkoslovaški obrtniki l. 1920: 123.000 (6), l. 1925: 286.000 (13), l. 1929: 291.238 (12), l. 1935: 448.004 (17), torej +5.

Stranka nacionalnega združenja (zvarena iz nacionalnih demokratov (Kramář), ki so imeli do zdaj 13 mandatov in iz ligašev (2), nastopa tudi pod skupno firmo pod imenom narodnih demokratov in je dobila: l. 1920: 388.000 (9), l. 1925: 285.000 (13), l. 1929: 359.533 (15), l. 1935: skupno z ligaši in Gajdovci 456.358 (17), torej +2.

Narodna liga l. 1920: ni obstojala, l. 1925: ni obstojala, l. 1929: 70.000 (3), l. 1935: skupno z narodnimi demokraty.

Slovaška ljudska stranka (Hlinka) l. 1920: 242.000 (12), l. 1925: 489.000 (23), l. 1929: 425.052 (19), l. 1935: 564.267 (22), torej +3.

Fašisti nastopajo sedaj prvič samostojno in so dobili 167.440 (6).

Stranka dolžnikov nastopa tudi prvič in je dobila 5.961 (0).

Češki socialdemokrati l. 1920: 1.590.000 glasov (74), leta 1925: 631.000 (29), l. 1929: 936.312 (42), l. 1935: 1.034.804 (38), torej —4.

Nemški socialni demokrati l. 1920: 690.000 (31), leta 1925: 422.000 (17), l. 1929: 506.750 (21), l. 1935: 299.925 (11), torej —10.

Komunisti l. 1920: skupaj s socialisti, l. 1925: 942.000 (41), l. 1929: 759.444 (30), l. 1935: 849.485 (30), torej ostali pri starem.

ravnal iz popolnega zaupanja in zvestobe do krščanskih etičnih in pravnih vrednot, ki mu jih je razodevala njegova vera. Zaupanje v večno Pravico mu je vlivalo v srce močnatost, ki je porazila njegove nasprotnike, iz njega je črpal tudi v zadnjih trenutkih vednost duha, ki je lastna samo ljudem, ki so se dokopali do najglobljega spoznanja stvari in življenja.

V svoji najboljši obleki je hotel iti More na morišče, da bi imel rabelj, kateremu je pripadla obleka usmrčenih, primerno plačilo za »največjo dobroto«, ki mu jo bo izkazal. Toda samo grobo raševino je smel imeti na sebi, ko so ga po cestah, kjer so ga tolikrat pozdravljali ljudje kot slavnega kanclerja, vodili na morišče. Ko je prišel do odra, kjer ga je pričakoval rabelj, je z nasmehom rekel častniku, ki ga je spremljal: »Pomagajte mi, prosim, po stopnicah: kako bom prišel doli, za to hočem že sam skrbeti. Rablju pa je rekel: »Danes mi boste izkazali večjo uslugo, kakor mi jo je kdajkoli kak človek v življenju. Nič se ne bojte. Imam kratek vrat. Radi časti vašega poklica pazite, da ne udarite slabos. In ko je položil glavo na tla z izrazom v obrazu, ki je razodeval več upanja na življenje, kakor strahu pred smrtjo, je še zadnji hip podvil brado in pristavil z iskro humorja: »Ona ni kriva izdaje...« S temi besedami se je More ločil od sveta.

Ze iz teh kratkih potez odseva njegova vzvišenost nad vsem, kar more človek človeku zlega storiti. Nadmočje tudi nad smrtjo, ki je samo prehod kristjana iz enega v drugo življenje. »Ločitev glave od telesa ni smatral za okoliščino, ki nai bi kakorkoli vplivala na nie-

Zveza malih kmetov (Bund der Landwirte) l. 1920: ni obstojala, l. 1925: ni obstojala, l. 1929: 396.454 (16), l. 1935: 142.388 (5), torej —11.

Nemška Henleinova (hitlerjevska) stranka: nastopila prvič pri sedanjih volitvah in je dobila 1.247.497 (44). Sestavljena je iz nekdanjih skupin: Nemški narodni socialisti leta 1920: nič, l. 1925: nič, l. 1929: 204.096 (8), l. 1935: nič, ker je bila septembra 1933 razpuščena in sedaj pod streho Henleina. Nemški nacionalisti l. 1920: kot zgoraj, l. 1925: 241.000 (10), l. 1929: 189.071 (7), l. 1935: nič, ker je bila septembra 1933 razpuščena, sedaj pod streho Henleina.

Nemški krščanski socialci l. 1920: 212.000 (10), l. 1925: 314.000 (13), l. 1929: 348.097 (14), l. 1935: 162.797 (6), torej —5.

Madžarske stranke l. 1920: 248.000 (9), l. 1925: 98.000 (4), l. 1925: 237.231 (9), l. 1935: 291.828 (9), torej ostanjejo pri starem.

Poljske in židovske stranke l. 1920: niso nastopile, leta 1925: 30.000 (1), l. 1929: 104.539 (4), 1935 niso nastopili. Poljaki so šli s Hlinko, židje pa s socialisti.

Izgube - dobički

Nemška socialno demokratska stranka je izgubila 10 mandatov, kmetška zveza 7, nemška krščanska socialna stranka 5, Narodna stranka sudetskijh Nemcev je pridobila 3 mandate.

Med češkimi strankami so agrarci izgubili 1 mandat, socialni demokrati 1, narodni socialisti 4, katoliška ljudska stranka 3 in narodna zajednica 2. Češkoslovaška obrtniška stranka je pridobila 5 mandatov in fašisti 6.

Po narodnostih

so imeli po volitvah l. 1929: Čehi in Slovaki skupaj 190 mandatov, Nemci skupno 67, komunisti 30, Madžari 8, Židje 2, Poljaki 2, podkarpatski Ukrajinci 1.

Po volitvah 1935 pa razpolagajo Čehi in Slovaki s 195 poslanci, torej 5 več kot prej. Nemci

govo duševno razpoložene, pravi o Tomažu veliki kritik Addison. Osnovni temelj njegovega življenjskega gledanja nam je jasno podan: Neomajna vednost in naravnost, ki izvira iz zavesti združenja z Bogom, združenja slabotnega minljivega življenja z močnim, neminljivim božjim življenjem. Cilj njegovega človečanstva je ideal svobodnega in celega človeka, ki je kar moč v skladu z vsemi pravnimi, znanstvenimi, umetnostnimi in političnimi silami in ki služi kot dovršena osebnost lepoti, veselju in slavi božji. Ideal antičnega, predkrščanskega človeka je bil stoik, veder modrec, ki je spoznal globino stvari in se izmirlil z njihovo tragiko. Ideal krščanskega človeka pa je vesela vedra svetost, ki s pomočjo bogu daneega združenja premaguje greh in smrt in ima v Bogu svoje težišče in zasidranost.

Ovenčan z lahorom pozemske časti in s slavo krvavega mučeništva je sv. Tomaž More edinstven značaj v zgodovini, ki na heroični višini oboje združuje: veselo modrost antike in veselo svetost krščanstva. Najsvetejši svetnik katoliške Cerkve je dokaz, da zasidranje duha v nadnaravnosti z zaničevanjem sveta in odtujenostjo sveta nima nič opraviti. Duhovnemu človeku, ki ima svojo misel pri Bogu, služijo veselo in žalostne mene življenja, sončni in temni dnevi, ki se vrste v letnem krogotoku le kot sredstvo rasti in usovernja notranjega človeka. Te največje umetnosti nas uči Tomaž More na višinah in globinah svoje ravne življenjske poti. Zato bo v vseh časih in vsem ljudem ostal kot zgled možatega krščanstva in plemenitega človečanstva, vreden spoštovanja in posnemanja.

štejejo 65 poslancev, torej 2 manj, komunisti so obdržali postojanke, Madžari tudi, Poljaki in Ukrajinci tudi.

Vlada - opozicija

Vlada je razpolagala s 179 mandati, opozicija pa s 118. O novi razpredelitvi vladnih in protivladnih strank sedaj še ni mogoče govoriti. Po sedanjem sestavu vladnih strank pa je vlada izgubila 29 poslancev in znaša število njenih poslancev 150.

Moč po številu glasov

Največja stranka na Češkoslovaškem po številu zbranih glasov je torej nemška Henleinova stranka, ki je prav za prav le češkoslovaška podružnica nemške hitlerjevske stranke. Agrarna stranka je potisnjena na drugo mesto, tretje in četrto mesto zavzemata marksistični stranki socialnih demokratov in komunistov, na petem mestu šele pride Beneševa stranka narodnih socialistov, na šestem in sedmem mestu sta češkoslovaška in slovaška ljudska stranka, torej stranki s krščanskim svetovnim nazorom, osmo mesto je zavzela dr. Kramarjeva skupina, na devetem mestu so češki obrtniki, na desetem zopet nemški marksisti, na enajstem Madžari, na dvanajstem fašisti.

Ugibanje o vladni večini

Ves tisk se bavi z volivnimi izidi, seveda vsak list s svojega stališča. Zanimivo je pisanje glasila češkoslovaške agrarne stranke »Venkovač«, ki pravi, da je Henleinova zmaga prav za prav opomin Nemcem samim. Henleinovega uspeha ni precejevat, ker pomenja on samo presenečenje. Osrdje češkoslovaške koalicije je dovolj močno, da nadaljuje s energično državno politiko. — Lidove Novine posvečajo volitvam zanimiv uvodnik. Ugotavljajo, da bo v novo vlado vstopila češka obrtniška stranka. Pogajanja se bodo vršila tudi s Henleinom in nemškimi kršč. socialisti. Danes najmerodajnejše politične osebnosti ne vedo, kako bo bodoča vlada sestavljena. Ni govora o tem, da bi se moglo pri sestavi misliti na Kramarjevo in pa Stříbrnjovo zajednico, s fašisti in henleinovci ter komunisti. Nihče ne taji, da bo sestava nove vlade v koaliciji zelo težka. List posveča Henleinovemu uspehu par besedi in ga primerja nacionalnim socialistom v Nemčiji, ki so vodili borbo s pomočjo demokracije proti demokraciji.

Henleinu nihče ne verjame

Henleinovi lojalnostni izjavi nihče ne verjame na Češkem, ker se je on izognil vsaki neposredni odgovornosti s tem, da ni kandidiral in da ni bil izvoljen. Enako tudi ni bil nikdar kandidiral in bil izvoljen Hitler v Nemčiji. Henleinov uspeh ne sme češkoslovaških strank zapeljati, da bi spremenile svoje zadržanje nasproti demokratskim strankam na nemški strani. To bo naloga bodočnosti in njej bo treba posvetiti zelo veliko pazljivost.

Položaj po pravkar minulih volitvah v češkoslovaško skupščino je tedaj vsekakor zelo zanimiv. Ta položaj se bo hitreje razjasnjeval, čim prično pogajanja za sestavo nove vlade. Po nekaterih glasovih se bi mogle vse težave rešiti na ta način, da bi prišlo do uradniške vlade, v kateri bi se vzele v obzir postojanke, ki jih je v sedanjem češkoslovaškem parlamentarnem življenju zavzela Henleinova stranka.

Po vsej Nemčiji vlada največje veselje nad zmago Henleina, ki je začel svojo karijero kot učitel telovadbe in je šele pred dobrim letom ustopil na politično polje. Veselje v Nemčiji priča, kaj pomenijo glasovi za bodoči razvoj češkoslovaške notranje in zunanje politike. Henlein sam se sicer razliva v izjavo lojalnosti do predsednika republike in do češke narodne države, toda te izjave so podobne onim, ki so jih prisegali hitlerjevci tik pred prihodom na oblast, prisegel, ki so jih pa vse pohodili, ko so imeli oblast v rokah.

Dunajska vremenska napoved: Lepo vreme ne bo dolgo trajalo. Ze jutri bo zaplul hladnejši zrak s severa.

Ves svet posluša

Hitler govori

Nemčija v mednarodni politiki

Berlin, 21. maja. c. Nocoj ob 20 se je začela osma svečana seja nemškega parlamenta, na kateri je imel vodja nemškega naroda in kancler Hitler svoj tako dolgo pričakovani zunanje-politični govor. Seja se je začela točno ob 20 pod predsedstvom generala Hermann Göringa. Hitlerjev govor so prenašale vse nemške, danske, švedske, norveške, argentinske, čilске, paragvajske, nizozemske, indske, kitajske in na centralna angleška radio postaja s priključkom 127 radijskih postaj po vsem angleškem imperiju.

General Göring je otvoril sejo najprej z žalnim govorom za pokojnim bavarskim prosvetnim ministrom. Nato je velel poslancem, naj se vsedejo in je nato izrekel pozdravni govor poslancem iz Posaarja. Nato je zopet pozval poslance, naj se dvignejo, in je s kratkimi odsekanimi besedami izrekel nekaj spominskih besedi za pokojnim maršalom Pilsudskim. Nato je zapovedal poslancem, naj se vsedejo in na tribuno je pozval notranjega ministra Dr. Fricka, ki je izrekel sledeče kratke, a usodopolne besede:

»Dne 16. marca letos smo uvedli zopet obvezno vojaško dolžnost. Sporočam vam, da je danes vlada sprejela zakon, s katerim se organizira nova armada. Ta zakon, bo jutri zjutraj objavljen in bo stopil takoj v veljavo.«

Hitler govori

Poslanci so te besede notranjega ministra Fricka sprejeli z burnim ploskanjem. Takoj nato je Göring z rezkim glasom podal besedo kanclerju Hitlerju. Vsa zbornica mu je zavpila svoj trikratni »Heil« in Hitler je začel mirno izjavljati sledeče misli:

Topot vam hočem govoriti o vseh vprašanih, ki se tičejo Nemčije. Govoriti moram s tega svečanega mesta posebno zato, da lahko razbijem vse zlonamerne govorice, ki se danes tako širijo po svetu. Ta izjava mi je hkrati nalaga dolžnost, da moram biti popolnoma iskren in jasen. Saj se posebno z anglosaksonske strani slišijo očitki, ki se opravičujejo z demokracijo, češ, da naša vlada ni demokratska. Toda tudi naša vlada je vlada, ki je pozvana od naroda in je njemu za vse odgovorna. Ne gre za to, ali je kakšnega poslanca izvolilo 10 ali 20 ali celo 60 tisoč volivcev. Nemški narod je nas izvolil s 36 milijoni glasov in to je bistveno nasprotje napram vsem drugim državam. Zato so moji zaključki za ves nemški narod mnogo usodnejši nego zaključki kateregakoli politika, ki ne razpolaga s toliko odgovornostjo.

Ko sem prevzel oblast...

Ko mi je pokojni feldmaršal poveril vodstvo nemške politike, sem dobil Nemčijo v popolnem gospodarskem razsulu. Stirlitina vojna in pa versajski mirovni diktat sta uničila vse naše gospodarsko življenje. Zaradi uničenja svobodnega gospodarskega razmaha je bilo treba računati predvsem s temi ugotovitvami: 1. Nemčija ima preveč delavcev, 2. urediti je treba življenjski standard nemškega naroda, 3. Nemčija pogreša hranil in surovin, 4. Nemčija pogreša mednarodni trg, ki je še danes ves razravan.

Povojni politični režimi so nam zapustili 7 in pol milijona brezposelnih. Toda kljub temu smo danes prišli do preprečanja, da je gospodarska avtarkija na nas pogubna. Blazno je to, da so se poljedelske države odločile, da se industrializirajo, a države z visoko industrijo naj se zopet posvetijo poljedelstvu. Zato tudi nismo pristali načrtnega gospodarstva, ker vidimo za tem prikrito politiko komunizma. Vendar pa priznam, da je Nemčija morala zagrabiti za nekaterimi poskusi načrtnega gospodarstva. Toda dela, ki se izvajajo po načrtu, so prežeta s popolnoma novim duhom, ker se jih udeležuje narod s popolnoma novimi nagibi.

Nato je Hitler prešel na najvažnejši del svojega govora in začel govoriti o mednarodni politiki:

Ves uspeh našega dela je odvisen od tega, če bomo lahko izvajali v miru svoje velike načrte. Ugotavljam, da imamo načrte, za katere rabimo mir še deset, dvajset, petdeset ali pa tudi sto let. Narodni socializem je ustvaril novo Nemčijo in ta se ne sme več primerjati s staro Nemčijo. Nova Nemčija je premagala malomeščanski hura-patriotizem. Narodni socializem pa je v mednarodno politiko prinesel še drugo dejstvo, in to je, da v tej politiki odločuje nemški narod, ne pa več malomeščanska ideja o germanizaciji. Nemški narod ne misli več na to, da bi komu vzel njegovo ime in ga ponemčil z drugim imenom.

Mi danes nikjer ne ponemčujemo imen (ob tej aluziji na Italijo je nemški parlament naravnost blazno ploskal Hitlerju). Ideja Nemčije ni več ideja podjarmljenja. Danes v razmahu ideje o narodnih manjšinah sploh noben narod več ne more biti raznarodan. Kri, ki teče že trinajsto leto nad Evropo, ni več v skladu z miselnostjo posameznih narodov. Kljub tolikim vojnem je Francija končno vendarle ostala Francija, Nemčija Nemčija itd. Vse, kar je stalo narode kri, je ostalo samo na površju narodov, ni pa spremenilo pri nobenem narodu njegovega bistva. Če bi se kri prelivala za kaj drugega, bi to več koristilo človeštvu. Kot zastopnik narodnosocialistične stranke pa sem tudi prepričan, da vsa ta vojna pobere ravno najboljši, in v Evropi ni mogoče več žrtvovati ravno mnogo najboljših. V Evropi tudi ni več prostora za pridobivanje ozemlja. Če si hoče kdo s podjarmljenjem pridobiti množice ljudi, potem naj to nadomesti s pametno socialno politiko, ki naj zmanjša padee rojstev.

Nemčija hoče mir

Ne! Narodno-socialistična Nemčija hoče mir iz svetovnonazornega prepričanja. Nemčija je tudi prepričana, da bi nova vojna samo povzročala nesrečo naših narodov. Kaj sploh mi moremo drugega želeli kot mir. Če v današnji Nemčiji reče njen vodja, da hoče mir, potem moram izjaviti, da narod nikdar ne bo rekel, da hoče vojno. Vojno so zmeraj hoteli samo voditelji narodov, nikdar pa narodi sami. (Silno navdušenje v dvorani.)

Nato je Hitler začel polemizirati o tako zvani zamisli, kako organizirati kolektivno varnost v Evropi. Uvodoma je zelo ostro napadel lorda Edena, češ da ta vse verjame podpisu dvomljive in netočne pogodbe kot pa izjavi Hitlerja, ki je vodja vse Nemčije. Hitler pravi, da bi lahko podpisal deset pogodb, toda to ne bi odtehtalo njegove svečane izjave, da hoče mir. Če Hitler pravi, da hoče mir, potem je to prav tako močno izraženo, kakor če bi rekel, da je podpisal deset kolektivnih pogodb. O svečanosti svojih izjav in njihovi obveznosti se je Hitler sploh široko razgovoril.

»V zamisli o kolektivni varnostni pogodbi pa vidim, da se v diplomaciji pojavlja neka inflacija pojmov. Jaz ne vem, kaj je v tej zamisli kolektiv-

na varnost konkretno in kaj ne. Nemška diplomacija je skozi sedemdeset let sodelovala pri izgradnji kolektivne varnosti, pa ni mogla nič pomembnega odnesti s poprišča te politike. Zato moramo misliti, da je ideja kolektivne varnosti samo plod Wilsonove politike štirinajstih točk, s katerimi je omogočil versajlsko mirovno pogodbo. Te Wilsonove točke predpostavljajo organizacijo splošne pravičnosti, torej sporazum in razorožitev vseh držav. To je ideja kolektivne varnosti. Nemčija je bila tista, ki je to idejo najbolj pozdravila, toda versajlski mirovni diktat je zamislil kolektivne varnosti zadal smrtni udarec. Kljub temu je bila Nemčija tista, ki je versajlsko mirovno pogodbo izvajala s pravim fanatizmom. Uničila je svojo vojaško moč (tukaj Hitler do podrobnosti navaja vse številke o uničenju nemške vojaške moči). Na ta način je Nemčija podprla idejo o kolektivni varnosti ameriškega predsednika z vsem, kar je imela.

Nato navaja Hitler vse tiste državnike, ki so obljubljali, da bodo izpolnili poglavje V. versajlske mirovne pogodbe, ki zahteva razorožitev zaveznikov ob enem z razorožitvijo Nemčije. Hitler citira besede lorda Roberta Cecilja, Paula-Boncourja, Hendersona, Brianda, Vandervelda in drugih.

Nato preide Hitler na dolgovozno kritiko zgodovine versajškega miru. V suhih, odsekanih frazah navaja, kako je Nemčija pri vseh kategorijah orožja vestno izpolnila svoje obveznosti, medtem ko druge države, sopodpisnice te mirovne pogodbe, niso razorožile, ampak so se še nadalje oboroževale ter tako one in samo one enostransko prekršile pogodbo. Druge države se sedaj izgovarjajo, da so pač imele dobro voljo za razorožitev, samo časa za to niso imele. Hitler odgovarja na to v porogljivem tonu, da je Nemčija bila več ko eno desetletje vladana od demokratičnih vlad in da so tedaj nasprotno države, kjer so prav tako vladali demokratični režimi, imele neizmerno mnogo časa, da s to razoroženo Nemčijo pridejo do zaključka in storijo to, kar je ona storila.

Kako smo razorožili

Nemčija je morala vsa svoja vojna letala uničiti. Kar je količjak bilo podobno letalu, je bilo razbito. Kaj pa so druge države storile? Izpolnjevale so svoje letalstvo, tako, da smo dobili naenkrat letala, ki dosežejo pri podnevnih bombnikih 350 km na uro, letala, katerih nosilnost je narasla od 500 kg na 3000 kg, letala, ki mesto treh strojnih nosilj celotno 11 in tudi že male topove in ki so vsa opremljena z najmodernejšimi sredstvi za poplivanje v mirujočnem morju.

Glede oklopnih tankov je isto. Nemčija je vse uničila, nasprotno države pa so storile vse, da so napadalo možnost tankov povečale, da so njihovo hitrost celo zvišale na 160 km na uro in njihovo težo od 10 na 90 ton.

Tudi vso težko artilerijo je morala Nemčija uničiti. Niti ena cev ni ostala. In ko že davno ni bilo več sledu o 42 cm topovih v Nemčiji, smo naenkrat slišali, da se je Franciji posrečilo viliti 54 cm haubice in topove, ki prenašajo smrtno kroglo v razdaljo 120 km.

Glede strupenih plinov ista zgodovina. Medtem ko smo morali mi vse uničiti in vse odstraniti, so se po drugih državah učenjaki sklanjali po laboratorijih nad novimi iznajdbami, kako bi mogli najbolj uspešno uničevati mirno prebivalstvo.

Vse podmornice, ki smo jih v svetovni vojni imeli, so bile od veselih uničene. Nasprotno stranke, sopodpisnice mirovne pogodbe, niso sledile nemškemu zgledu, ampak so podmornice izboljševale, jih povečale od borih 300 na 3000 ton, zvišale njihov delokrog za tisoče kilometrov, povečale njihovo možnost potapljanja in njihovo nosilnost morilnih torpedov.

To so samo nekatera dejstva, ki pa zadostujejo, da tukaj s tega mesta na slovesen način objavljamo eklatantno in enostransko kršitev mirovne pogodbe od strani sopodpisnice versajlskega miru. Če se že danes takšne stvari dogajajo, potem imam pravico, vprašati se, koliko bodo še vredni podpisi na kakšni mednarodni pogodbi v bodočnosti.

Se enkrat...

Toda navzlic vsemu temu sem v imenu Nemčije že večkrat zaporedoma izrazil svojo željo in voljo, da sodelujem pri vsakem kolektivnem razoroževanju, in če moja ponudba ni dosegla svojega cilja, ni temu kriva Nemčija, ampak druge države, ki so pogajanja z nami prekinile. Nasprotniki od mene zahtevajo, naj predložim jaz konstruktivni načrt za razorožitev; saj sem ga predložil, in če bi bile države sprejele moj konstruktivni načrt za ustanovitev 300.000 mož močnih armad, in sicer za vse države enako, bi bilo danes mnogo manj skrbi na svetu in marsikatero breme bi bilo lažje prenašati. Se enkrat bom pokazal dobro voljo Nemčije, ker hočem evropskim narodom vrniti čuvstvo varnosti in miru.

Sprilo vsega navedenega sem bil kot od Boga in od nemškega naroda izbrani fihler prisiljen, ko sem zvedel za uvedbo dveletne vojaške službe v Franciji in za ogromnost ruske armade, da vrnem svojemu narodu njegovo življenjsko moč. S tem Nemčija ni ničesar zagrešila. Krive so samo tiste države, ki so Nemčiji, ki nikomur ni grozila in ima samo pravico do samoobrambe, do tega koraka prisilile.

Ne gre naureč, da bi oboroževanje nekaterih smatrali za mirovno olikino vejico, oborož, drugih pa za hudiceve šibe. Bomba je bomba. Slovesno izjavljam, da nemški narod ni več voljan sprejeti, da bi ga smatrali za drugorazreden narod. Nemška miroljubnost je večja kot drugod, ker smo mi več trpeli od vojne kakor drugi. Toda mi smo tudi odločni, da bomo na vsak način ohranili enakovrednost z vsemi ostalimi narodi. Ta enakopravnost je pa tudi edini predpogoj za vsako praktično delo in naše sodelovanje pri praktični razorožitvi.

Kedaj bomo sodelovali

Hitler je končno prešel na kritiko vseh mednarodnih konferenc, ki so se zadnja leta vršile in ki so bile brez uspeha. Hitler pravi, da je bila njihova brezuspešnost preračunana. Kajti kako je drugače mogoče, da bi si nekatere sile ali skupina držav dovolile sestaviti v svojih pisarnah golove »varnostne načrte« in potem, ko so se že med seboj dogovorile, povabiti druge države, naj se jim brez vsakih pogajanj pridružijo. Mi smo takšen način dela odklonili, in jaz izjavljam tudi danes, da se nemška vlada ne bo udeležila pri nobenem še tako lepem varnostnem kolektivnem načrtu, pri katerem ni sodelovala že od prvih početkov.

Dalje se je Hitler bavil z razmerjem Nemčije do Francije ter dejal, da je treba z nemške strani storiti vse, da pridemo do prijateljstva s Francijo in

ga ohranimo. Ne mislimo na prav noben konflikt z nikomur. Naša država želi biti v prijateljstvu z vsemi sosednjimi državami. Mi zelo ljubimo mir.

Govoreč o krivdi za svetovno vojno je dejal, da je minilo 20 let po tej strašni vojni, da pa še vedno vsak narod živi v trdnem prepričanju, da je na njegovi strani pravica, krivda pa na nasprotnikovi.

Nemčija in sovjetska Rusija

Hitler je nato prešel na primerjavo nacionalne socialistične Nemčije s sovjetsko Rusijo. Boljševizem poudarja svoje mednarodno poslanstvo, pridiguje nauk o svetovni državi in pozna samo svojo internacionalno, se bori proti tradicijam, zagovarja razredni boj, prkiguje svetovno revolucijo, za katero se bori s silo in terorjem, proglašajo diktaturo delavskega razreda nad drugimi razredi, narodni socializem pa je mnenja, da more človek najti svojo srečo samo v svojem lastnem narodu, priznava vsakemu narodu njegovo lastno življenje, ki odgovarja njegovemu bistvu, se ozira in upošteva tradicije, se bori za premostitev razlik in sporov med posameznimi stanov in razredi in jih poziva k skupnemu delu ter k izboljšanju življenjskih razmer. Boljševizem pozna samo nizek življenjski standard, zavrača prizadevanja na kulturnem polju v preteklosti in trdi, da se je pravo kulturno življenje šele pričelo z rojstnim letom marksizma, nasprotno pa narodni socializem spoštuje velika kulturna prizadevanja prejšnjih pokolenj in vidi srečo v sodelovanju vseh kulturnih sil. Z obstoječimi cerkvenimi organizacijami sicer nismo istih nazorov, toda zato mi nismo brez vere.

Hitler nadaljuje s ostrim napadanjem ruskega boljševizma. Pravi, da obstoja med Nemčijo in Rusijo velikanski prepad. Vendar pa izjavlja, da smatra boljševizem za notranjepolitično zadevo Rusije, če se boljševizem ne bi s propagando širil po vsej Evropi. Rusija se lahko zvečala na svoj način, če se hoče. Kadar pa gre za Nemčijo, tedaj je Hitler strasten in fanatičen sovražnik boljševizma. V nadaljevanju svojega govora navaja Hitler statistično vse nesreče, ki jih je po vsem svetu povzročil komunizem v teku zadnjih 18 let. Ostro se obreguje ob Edena, ki je nedavno izjavil, da militaristični režim sovjetske Rusije ni nevaren Evropi. Nikdo ne bi bil bolj srečen ko Hitler, če bi vedel, da komunizem res ni nevaren Nemčiji. Hitler pravi, da se preveč razume na borbo s komunizmom. Ponosno izjavlja, da je on s svojo borbo proti nemškemu komunizmu rešil Evropo katastrofe, ki ji je pretela od komunizma.

Z Rusijo nič

Zato pravi, da ne bo Nemčija nikdar podpisala nobene diplomatske pogodbe z državami, ki ne priznava osnovnih pravic človečanske svobode in človečanske morale. Zato ne more Hitler nikdar pristati na to, da bi podpisal pogodbo z Litvo, ker ta tako kruto zatira Nemce v Kladpedi. »Zato ne bomo mi nikdar z Litvo sklenili nobene diplomatske pogodbe! (Burno ploskanje v dvorani.) Pripravljeni smo podpisati nenapadalne pogodbe z vsako državo, ki nima napadnih namenov proti nam. Toda te pogodbe nikdar ne bomo podpisali, če ne bo v skladu z našim svetovnim naziranjem in z idejami našega političnega in moralnega programa. Mi, rovnvo politiko hočemo, nikdar pa ne bomo podpisali boljševizma!«

Nato prehaja Hitler na besedilo nedavne nenapadalne pogodbe med Francijo in sovjetsko Rusijo. Zelo ostro izraža svoj dvom o tem, da bi se skladala ta pogodba z določili lokarske mirovne pogodbe. Zato bo nemška vlada zelo hvaležna, če bi kmalu dobila avtentično razlago te pogodbe, ker se ji zdi, da tudi ni v skladu z določili pakta Zveze narodov.

Austrija

Glede Avstrije izjavlja Hitler, da tudi zamisli o paktu glede nevmešavanja ne more sprejeti, če ne bo ta pojem popolnoma točno omejen in pojasnjen.

Bolgarsko-slovenski praznik

Bolgarski glas o koncertu slovenskih učiteljev

(Od našega posebnega poročevalca)

Sofija, 17. maja.

Ze tri dni trajajo v Sofiji prazniki bolgarsko-slovenskega prijateljstva. Skupina učiteljev in učiteljev iz Slovenije je prišla preteklo sredo v Sofijo, kjer je bila kar najlepše pozdravljena od Zveze bolgarskih učiteljev. Na kolodvoru je svoje rojake sprejel jugoslovanski poslanik g. Cincar-Marković. Ob njem zastopnik našega prosvetnega ministrstva, zastopniki mesnega sveta, predstavniki raznih oblasti, kulturni delavci.

Sprejeti ob zvokih jugoslovanske in bolgarske narodne himne so naši ljubi gosti slišali plemenite pozdravne govore, ki so slavili bolgarsko-jugoslovansko prijateljstvo. G. Adamič se je zahvaljeval ves ginjen. Prebivalstvo prestolnice je ljubim gostom delalo volkajkajoč špalir od kolodvora naprej po mestu.

Naslednji dan nam je učiteljski zbor priredil veliko kulturno presenečenje s koncertom v vojaškem klubu. Čeprav se prireditvena doba nagibljala koncu, je bila koncertna dvorana nabito polna z najbolj izbranimi predstavniki bolgarskega političnega in kulturnega življenja. Opazili smo jugoslovanskega poslanika z vsem osebjem poslaništva, dva zastopnika kralja Borisa, bivšega ministrskega predsednika Zlateva, generalna tajnika zunanega in prosvetnega ministrstva. Sofijska radijska postaja je prenašala koncert slovenskih pevcev v najoddaljenejši kraje Bolgarije. Slišali smo vsake vrste pesmi od skladateljev velikano kot Lajovic, Slavinskega, Matečica Rugjova, Osterca Janka, Mokranjca, Adamiča, Zganca Vinka in drugih. Občinstvo je polkraljalo največjo pozornost tej izredni kulturni prireditvi. Slovenske pevce so zopet pozdravljali razni govorniki v imenu prosvetnih in kulturnih ustanov. Slovenskim umetnikom so prinašali cvetje in druga darila, med njimi stare gusle »kaval« — neke vrste staro pastirsko piščalko — in kraven pokal. Vsi so poudarjali, da bo zbliževanje Jugoslavije in Bolgarije predvsem napredovalo, če mu bodo služili medsebojni kulturni stiki in če se mu bodo s polnim srcem posvetili voditelji jugoslovanskega in bolgarskega razumnosti. Učiteljsku da pripada slavna vloga začetnikov in pionirjev za to delo pomiritve in prijateljstva med vsemi južnimi slovenskimi rodovi. Koncert je žel zaslužen navdušeno pohvalo. Dirigent in g. Adamič sta bila še posebej deležna prisrčnih ovacij.

Zvečer smo se zbrali okrog slovenskih gostov na banketu v hotelu Koop. Očrtače na tem večeru je bilo tako prisrčno in ganljivo, kot se jih spominjam le malo v Sofiji. Navdušeni govori so sledili ganljivim izlivi izskrenega prijateljstva. Pesem je sledila pesmi, slovenski je odgovarjala bolgarska v plemeniti tekmi harmoničnih popevov. Večer, ki ga ne bomo nikoli pozabili!

Imel sem priložnost, da vprašam za mnenje o

Nemčija nima namena, da bi se vmešavala v notranjo politiko avstrijskega naroda. Toda Nemčija ve, da živi v Avstriji pretežno večina prebivalstva, ki je iste krvi kot nemški narod. Zato misli, da sme Nemčija pri avstrijski politiki vsaj toliko sodelovati kot tuji narodi. Hitler je prepričan, da v Avstriji ne bo mogel vzdržati režim, ki se ne naslanja na večino naroda. Če primerjamo Avstrijo Švici, potem moramo priznati, da temelji neodvisnost Švice na svo-bodi in resničnem razpoloženju tamkajšnjega ljudstva, o Avstriji pa tega ne moremo trditi. Povrh tega pa Nemčija še obžaluje, da se je med Nemčijo in Avstrijo postavila senca Italije. Zato izjavi Hitler, da je nemška politika na kratko sledeča:

Izjava v 13. točkah

1. Nemška vlada odločno odklanja obsodbo, ki je bila izrečena v Zenevi. Ni bila Nemčija tista, ki je prekršila mirovne pogodbe, ampak so druge države pred njo prekršile mirovno pogodbo, ker se niso hotele razorožiti. Zenevska obsodba onemogoča Nemčiji vrnitev v Zvezo narodov in Nemčija se ne bo nikdar vrnila v Zvezo narodov, če se ji ne prizna popolna enakopravnost, ki mora biti tudi praktična. Ta enakopravnost pa se mora naslanjati na vse funkcije in na vse posostne pravice, ki izvirajo iz pakta Zveze narodov.

2. Nemška vlada se ne smatra več obvezana v nobeni točki glede oboroževalne politike. Zato pa izjavlja nemška vlada, da bo izpolnjevala vsa teritorialna določila pogodb in da bo revizionizem samo mirovnim potom izvajala.

3. Nemčija ne bo nikdar podpisala nobene pogodbe, ki ni izvedljiva. Nemčija bo lokarsko pogodbo tako izpolnjevala, kakor bodo druge države to pogodbo spoštovale. Nemška vlada izjavlja, da je zanjo demilitarizacija pore »ske cone silno breme in da določila o tej coni tudi izključujejo zbiranje čet na drugi strani.

4. Nemška vlada je pripravljena sodelovati pri zgraditvi sistema kolektivne varnosti, vendar pa smatra to politiko predvsem kot politiko evolucije, ki ne sme izključevati pametne politike revizionizma mirovnim potom.

5. Nemška vlada smatra, da evropska politika sodelovanja ne more stoneti na enostranskih obvezah.

6. Nemška vlada je pripravljena v gotovih oblikah skleniti nenapadalne pogodbe, vendar pa v tem smislu zahteva posebne garancije glede izoliranosti v primeru vojne in glede vojnih pošiljav itd.

7. Nemška vlada je pripravljena kot dodatek k lokarski pogodbi skleniti letalsko pogodbo.

8. Nemška vlada je 16. marca obvestila svet o uvedbi svoje armade. Od tega Nemčija nikdar več ne bo odstopila. V letalstvu hoče Nemčija »akost z največjo letalsko silo na zapadu, vendar pa je v tem oziru pripravljena podpisati pogodbo, ki naj določi maksimum letalskega oboroževanja. Kar se tiče oborožitve na morju, zahteva Nemčija zase 35 odstotkov tonaže angleškega vojnega brodogoja. Ta zahteva je odločilna in veljavna in ni v nobeni zvezi z zahtevami Nemčije po kolonijah ali po premoči na morju, kakor se je to ponekod skušalo sumničiti.

9. Nemška vlada je pripravljena, da se odsrinja vsa vojna sredstva, ki nasprotujejo še vedno veljavnim konvencijam Rdečega križa. Mi smo za odpravo zračnih napadov in sem mnenja, da je to mogoče. Prepove naj se uporaba plinov in užgalnih bomb izven bojne cone.

10. Nemška vlada je pripravljena za vsako omejitev, ki se tiče težke artilerije in težkih tankov.

11. Nemška vlada je pripravljena sprejeti vse omejitve, ki se tičejo križark, torpedovk in sličnega. Tudi smo pripravljeni sprejeti omejitve v pogledu vojne ladijske tonaže.

12. Nemška vlada je mnenja, da je vsak poskus za omilitve mednarodnih napetosti nemogoč toliko časa, dokler se narodi zastrepajo s kvarnimi filmi in kvarljivimi teaterskimi komadi.

13. Nemška vlada je pripravljena za vsak mednarodni dogovor, ki bi na učinkovit način onemogočil vse poskuse zunanjega vmešavanja v druge države. Zahteva pa, da vsaka taka ureditev mednarodnega postopka pride vsem državam v korist.

koncertu dva izmed največjih bolgarskih skladateljev, g. Dobri Hristova in g. prof. Petka Stajnova.

Poglejte, kaj mi je povedal g. Hristov:

»Pesmi verske vsebine, ki so jih peli slovenski umetniki, predstavljajo stare popeve, ki pa so bili izdelani na čisto moderen način, ki je v naši muziki nepoznan. Ne vem, če je naše občinstvo bilo v stanu poglobiti se v vso njihovo lepoto. Kar tiče mene osebo, se nisem mogel načuditi tem krasnim glasovom, ki so sigurni in do popolnosti izoblikovani. Prav posebno so me dirnili soprani in jaz bom še imel priliko, da bom o teh slovenskih sopranih pripovedoval mojim učencem, ki jim jih bom stavil za zgled. Pesmi, ki smo jih slišali, so za Sofijo novost. Koncert sam je dokaz, na kakšni višini je slovenska glasbena kultura. Slovenci imajo krasno glasbeno tradicijo. Poudariti pa hočem tudi, da je treba obudovati iniciative te vrste, da prihajajo k nam naši bratje Slovence, ki s svojo umetnostjo in s svojim idealnim poletom doprinašajo svoje k utrditvi prijateljstva med obema narodoma.«

Par ur pozneje sem srečal prof. Stajnova, ki s svojim lepim moškim obrazom, na katerem leži samo senca mrtvih oči, napravljala vtis slepega bolgarskega Homerja. On je danes predstavnik bolgarske glasbe in predsednik Združenja bolgarskih pevskih zborov. Obrnil se je proti meni, dvignil kupico v svoje bele roke in rekel s trepetajočim glasom:

»O Slovencih naj govorim? Pozdravljam vas, prijatelji iz bele Ljubljane, ki ste na severu obmejni stražarji rodov južnih Slovanov. V vas, slovenskih učiteljih, pa vidijo moje duševne oči pionirje lepe bodočnosti južnih Slovanov.« Nato se je posvetil zopet meni in nadaljeval:

»Potrebno je bilo, da so naši slovenski bratje prišli med nas, da smo se zavedli, kako so nam blizu, kako so nam sorodni in kako dragi našim srcem. Takšni stiki so koristni. Pesem prodre tudi tja, kamor politika ne more. Te vrste kulturne manifestacije pospešujejo medsebojno približevanje, ki ga vsi od srca želimo. Zbor slovenskih učiteljev spada med najboljše, ki so kdaj prišli prepevat v Sofijo. Njegova umetniška vrednost je silno visoka. Njihov dirigent je zelo nadarjen, neverjetno gibčen, pri tem pa nepopustljivo energičen. Skladbe so moderne, fraze harmonične, podajanje dinamično do skrajnosti. Ta koncert je po mojem mnenju zgodovinski dogodek sedanje glasbene sezone.«

Tako mi je govoril slepi umetnik. K nam je pristopil simpatični g. Adamič. In hitro smo se zapletli v razgovor, kot da bi bili stari, davni prijatelji. »Bolgarski sem spoznal pred par leti,« mi je dejal g. Adamič, »in za Bezenskom in Kendom sem med prvimi pionirji za kulturno sodelovanje Slovencev in Bolgarov. Lani sem pripeljal semkaj Glasbeno Matico...« in tako dalje v razgnetem govoru. Naši dragi slovenski učitelji gredo dalje v Plovdiv, Staro Zagoro, Kazanlik, Slivene, Burgas. Dne 27. maja se bodo vrnili nazaj v Ljubljano.

Dr.—ev.